

особливостей є гнучкість структури. Структура інтегрованого заняття – це змагання, аукціон, гра, дискусія, віртуальна екскурсія та ін. Традиційні та нетрадиційні заняття відрізняються в першу чергу змістовим наповненням: перші спрямовані на формування знань, умінь і навичок, на інформування студентів. Мета нетрадиційного заняття – розвиток особистості студентів, їх творчого потенціалу. Доцільно організувати навчання історії у коледжах на національному поєднанні традиційних і нетрадиційних форм навчання з наданням переваги саме останнім.

Отже, щоб дати якісну освіту, розвивати життєве, професійне, компетентнісне самовизнання сучасного українця, потрібно впроваджувати інновації в освіті. Велика кількість інформації, поява численних інтерпретацій і оцінок минулого з особливою силою відбуваються в галузі історичної освіти, що потребує не запам'ятовування подій і фактів, а уміння студентів їх структурувати, аналізувати, критично сприймати.

Перевантаження навчальних програм за збереження високого рівня складності навчального матеріалу, проблема вивчення та засвоєння значного обсягу історичних знань змушує викладача переходити від традиційних форм навчання до нетрадиційних, опорою навчання стає уміння студента самостійно здобувати знання. Такі форми і методи забезпечують наступність у навчальному процесі школи та вищих навчальних закладів I – II рівня акредитації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богачик Т. Традиції та інновації у викладанні суспільних дисциплін / Т. Богачик // Правознав. та інші суспільні дисципліни. – 2005. – №44(444). – С. 56 – 61.
2. Вяземський С. С. Теория и методика преподавания истории / С. С. Вяземський, О. Ю. Стрелов // Учебник для студентов высших учебных заведений. – М. : Владос, 2003. – С. 311 – 316.
3. Добриця М. Реалізація міжпредметних зв'язків у процесі навчання історії / М. Добриця // Всесвітня історія. – 2012. – №3(739). – С. 11 – 12.
4. Євтушенко Р. Методичні рекомендації щодо вивчення предметів суспільно-гуманітарного спрямування / Р. Євтушенко // Всесвітня історія. – 2012. – №31(767). – С. 113 – 117.
5. Замрій І. В. Творчості може навчати той, хто сам творить / І. В. Замрій, Р. І. Саннікова // Педагогічна майстерня. – 2012. – № 10(22) – С. 36 – 40.
6. Кремень В. Г. Вища освіта України і Болонський процес. Навчальний посібник / В. Г. Кремень. – Тернопіль, 2004. – 384 с.
7. Мисан В. Характеристика сучасного уроку історії / В. Мисан // Історія України. – 2006. – № 33-34(481-482). – С. 10 – 16.
8. Нікітіна І. П. Настільна книга молодого вчителя історії та правознавства / І. П. Нікітіна, О. В. Галегова, Ю. О. Нікітін. – Х. : Ранок, 2010. – 256 с.
9. Приходько А. До питання про форми навчання історії у профільній школі / А. Приходько // Історія України. – 2011. – № 18(706). – С. 13 – 14.
10. Саркісян Г. Б. Можливості інтегрованого уроку / Г. Б. Саркісян, Л. І. Федорченко // Педагогічна майстерня. – 2011. – № 10(22). – С. 20 – 21.
11. Пентилюк М. Л. Російсько-український словник ділової лексики / М. Л. Пентилюк. – Херсон, 1993.
12. Пометун О. І. Методика навчання історії в школі / О. І. Пометун, Г. О. Фрейман. – К. : Генеза, 2005. – 328 с.
13. Трохимова О. В. Нетрадиционные формы урока и социализация учащихся / О. В. Трохимова // Преподавание истории и обществознания в школе. – 2003. – №1. – С. 33 – 37.

УДК 378.017.924

Ципко В. В.

к. пед. н., доцент, ст. науковий співробітник
Інституту педагогіки НАПН України

ГУМАНІСТИЧНІ ВИМІРИ СУСПІЛЬСТВОЗНАВЧОЇ ОСВИТИ В УНІВЕРСИТЕТАХ ТЕХНІЧНОГО НАПРЯМУ

Автором аналізуються гуманістичні виміри суспільствознавчої освіти в університетах технічного напрямку як одного з актуальних принципів розвитку національної вищої освіти.

Ключові слова: гуманізм, гуманістичні цінності, розвиток особистості, фахівці технічного напрямку, суспільство, філософія, соціологія, політологія.

Ципко В. В. Гуманистические измерения обществоведческого образования в университетах технического направления. Автором анализируются гуманистические измерения обществоведческого образования в университетах технического направления как одного из актуальных принципов развития национального высшего образования.

Ключевые слова: гуманизм, гуманистические ценности, развитие личности, специалисты технического направления, общество, философия, социология, политология.

Tsipko V. Humanistic dimensions of social science education at universities in technical direction. The author analyzes the humanistic imensions of social science education at universities technical direction as one of the important principles of the national higher education.

Key words: humanism, humanist values, personality development, experts technical direction, society, philosophy, sociology, political science.

На початку XXI ст. сучасна інженерно-технічна діяльність є досить складною, оснащеною інформаційними технологіями і комп'ютерною технікою. Це сприяє вирішенню як суто технічних, так і нетрадиційних соціальних завдань та вимагає не тільки нового технічного, але й гуманістичного мислення, спрямованого в першу чергу на формування гуманістичних цінностей молоді та підготовку майбутніх спеціалістів до їх творчої, самостійної діяльності та компетентності у застосуванні результатів науково-технічного прогресу.

Цей важливий соціальний процес не оминає національну освітянську галузь і є особливо актуальним для університетів технічного спрямування, які готують майбутніх фахівців для розвитку нашої держави.

Питання, як далеко сягатиме розвиток технічної діяльності та які матиме наслідки, сьогодні вже не є суто технічним, воно в першу чергу розкриває соціально-філософські аспекти технічних можливостей і перспектив, що пов'язані із процесом гуманізації сучасного суспільства.

При цьому, в сучасному суспільстві у процесі введення нових видів інженерно-технічної діяльності важливо враховувати гуманістичні прояви та наслідки соціального ефекту від їх впровадження, особливо для молоді людини, яка знаходиться у процесі формування своїх гуманістичних цінностей та ставлення до оточуючого її світу.

Дослідженню принципів гуманізації освіти присвячені праці Т. Буяльської, В. Клаверова, В. Клочка, С. Кирилашука, М. Романенка та інших. Аналіз особливостей гуманізації професійної підготовки студентів до майбутньої фахової діяльності висвітлено у дослідженнях В. Адольфа, Т. Браже, А. Вербицького, С. Вершловського, І. Зязюна, А. Капської, О. Киричука, А. Лисенка, А. Маркова, Н. Кузьміна, В. Радула, В. Сластьоніна та інших.

Світ навколо нас постійно змінюється, але незмінним залишається розуміння гуманізму. Гуманізм (від лат. *humanus* – «людський, людський») – сукупність ідей і поглядів епохи Відродження, що утверджують повагу до гідності й розуму людини, її права на земне щастя, вільний вияв природних людських почуттів і здібностей. Саме поняття «гуманізм» походить від назви духовної течії «*studia humanitatis*» («вивчення людської природи»), що була орієнтована на античне розуміння людини. При цьому гуманістичний контекст вивчення людини мав прагматичну мету – виховати нову людину з новими якостями, високим рівнем духовних та естетичних цінностей, багатогранністю проявів особистої культури, а рівень освіченості людини був показником її морального самовдосконалення [1].

Найбільш стійкою та всезагальною сьогодні виявляється система гуманістичних загальнолюдських цінностей, що є смислотворчим орієнтиром сучасного людства. Значущість гуманістичних цінностей не обмежується тимчасовими рамками тієї або іншої соціальної спільноти. Система гуманістичних цінностей, що поступово складалася у процесі історичного розвитку суспільства, стала пріоритетною за сучасну добу і визначає сьогодні виховний ідеал людства.

У цьому контексті розглянемо окремі вектори впливу гуманістичних цінностей на майбутню технічну діяльність молоді особистості з врахуванням потреб нашого сучасного суспільства.

Прискорення темпів суспільного життя в умовах демократизації сучасного суспільства спричиняє підвищення ролі й значення молоді в суспільно-політичному й культурному житті. Вибір професії, ціннісна орієнтація на ту або іншу сферу суспільного життя, ідеали й цілі, які в загальних рисах визначають суспільну поведінку й відносини на порозі самостійної діяльності, – усе це окремі моменти, що характеризують початок самостійного життя молоді особистості в суспільстві.

Найбільш динамічну соціально-демографічну групу української молоді складає студентство, яке має певний суспільний статус і роль. Особливості студентства як певної вікової та соціальної групи обумовлюють і особливості формування у них гуманістичних цінностей, адже система гуманістичних цінностей особистості має узагальнююче значення в цілісному процесі самовизначення. Глибинну мотивацію процесу самовизначення складають потреби та інтереси особистості, а безпосередню психологічну мотивацію – соціальні цінності, орієнтації. Слід підкреслити, що темпи, форми сприйняття, глибина засвоєння нових соціальних норм, пристосування до умов навчання та позанавчальної діяльності, до життя у ВНЗ в цілому, у кожного студента (колишнього абітурієнта) різні. Це залежить від рівня й характеру накопиченого соціального досвіду, психологічних особливостей особистості студента, його ціннісної системи, тощо.

Одним із завдань кожного вищого навчального закладу, особливо, якщо цей заклад має готувати студентів технічних спеціальностей, є формування гуманістично орієнтованої молоді особистості з відповідною системою гуманістичних цінностей.

За Ф. Дистервегом, метою будь-якого виховання є загальний розвиток людини. Основа будь-якої освіти й виховання – гуманістична. Підвалинами національної освіти й виховання є врахування етнопсихологічних і етнокультурних особливостей народу. Завдання ж полягає в поєднанні загальнолюдського й національного [2]. Він вважав, що національна система цінностей є частиною гуманістичних цінностей і навпаки: тому гуманістичні (загальнолюдські) цінності можна засвоїти лише крізь призму національних.

Аналіз дозволяє стверджувати, що гуманістичні цінності майбутнього фахівця є важливою окремою складовою його підготовки, оскільки без спеціальної роботи над цим завданням неможливо сформувати дійсно компетентного спеціаліста технічного профілю (його відповідні здатності), а тим більше людину із заданими високими соціальними якостями, що відповідають соціальному замовленню суспільства.

Процес формування гуманістичних цінностей майбутніх фахівців технічних спеціальностей має певні особливості:

1. При вступі до ВНЗ абітурієнт – майбутній студент – професійно визначається.
2. Це професійне визначення відбувається на основі сформованої особистісної системи цінностей і певного власного соціокультурного досвіду, що треба розраховувати у проектуванні будь-яких педагогічних впливів.
3. Кінцевою метою навчання у ВНЗ має стати не тільки підготовка висококваліфікованих кадрів, а й аксіологічно орієнтованої інтелігентної особистості, яка здатна транслювати гуманістичні цінності у суспільстві, знайти своє місце в умовах сучасних життєвих і культурних реалій.
4. Гуманістичні цінності є важливою складовою професійної готовності майбутнього фахівця технічних спеціальностей до трудової діяльності.
5. Результатом формування гуманістичних цінностей студентів технічних спеціальностей є їх інтеграція у відповідні психологічні новоутворення майбутнього фахівця.

Отже, кінцевою метою навчання має стати не тільки підготовка висококваліфікованих кадрів, а підготовка людини до життя і праці у такому мінливому і бурхливому світі, створення умов для всебічного розвитку людини та її адаптаційних можливостей, підготовка високоосвіченої, професійно підготовленої, аксіологічно орієнтованої інтелігентної особистості, яка здатна транслювати гуманістичні цінності у суспільстві, знайти своє місце в умовах сучасних життєвих і культурних реалій. Важливу роль у досягненні цієї мети відіграють суспільствознавчі дисципліни як основа гуманітарної підготовки майбутніх фахівців.

З 2003 року реалізація гуманітарної підготовки студентів ВНЗ України забезпечується різними навчальними дисциплінами, серед яких провідне місце займають: філософія, соціологія та політологія.

Розглянемо можливості змісту цих суспільствознавчих дисциплін у формуванні гуманістичних цінностей особистості студентів університетів технічного профілю і насамперед зауважимо на специфіці філософської науки як галузі людського знання.

Філософія, на відміну від інших наук, може дозволити собі багаторазово висловлювати ідею, яка є, здавалося б, вже сформульованою. Проте для цієї науки завжди є важливим і унікальним сам шлях до істини, шлях особистісного її переживання, який може пройти як філософ з багатим досвідом, так і студент-новачок. Все буде залежати від його зацікавленості в пошуку цієї істини, яку він може пізнавати разом з пізнанням наук про людину та людське суспільство.

Останнім часом почали формуватися окремі й самостійні напрями філософського знання, один з яких присвячено філософському вивченню феномену техніки, якому приділяється належна увага лише останні сто років. Перші фундаментальні роботи з філософії техніки виникли на початку XIX ст. У 60-ті роки XX ст. філософія техніки розвивалася досить інтенсивно, а сьогодні однією з найважливіших проблем, якою займається філософія техніки, є проблема і концепція людини, що створює та використовує техніку. Особливість цієї проблеми пов'язана нині зі стрімким зростанням потужних технологій, що застосовуються людьми в різних сферах їх життєдіяльності [3].

Існування у світовій та вітчизняній практиці різних підходів до побудови курсу філософії обумовлює спроби їх поєднання і створення іншої концепції курсу філософії у непрофільному ВНЗ, зокрема в університеті технічного напрямку. Така концепція має враховувати такі положення.

1. Філософія завжди є стилем або методом мислення певної епохи, тож навчальна програма має надавати студентам достатньо чіткі уявлення про мислення, механізми та принципи, що визначають його історичну своєрідність, розкривати категоріальний зміст процесів, які визначають їх реальний сенс. Мета такої сукупності знань – формування мислення студентів як інструменту, який забезпечує їхні рефлексивні можливості, тобто здатність до аналізу власних розумових процесів за змістом і засобами.

2. Інтегральна природа філософії визначає її важливу роль у поєднанні отриманих студентами знань з цілісним світоглядом, світорозумінням, філософія покликана забезпечити єдність природного та соціального світу в свідомості студента і вплинути на його професійне майбутнє. З цієї точки зору навчальна програма з дисципліни «Філософія» має містити теми, які забезпечують узгодженість, інтеграцію, з одного боку, природничих знань, з іншого, – гуманітарних. Вона має надавати можливість наповнення абстрактних філософських категорій і суджень конкретним змістом, створити теоретичні підвалини для їх практичного і творчого застосування у контексті майбутнього фаху студентів університетів технічного напрямку.

3. Філософія є засобом самопізнання і як навчальна дисципліна має стати для студентів засобом саморозвитку у контексті соціокультурної та аксіологічної реальності. Такі можливості філософії дозволяють забезпечити ефективний вплив на процес соціалізації особистості, який може бути досягнутий лише через розвиток її власного духовного життя. У зв'язку з цим одним із завдань філософії як навчального предмета є розвиток здатності студента до аналізу змісту своєї власної діяльності через призму морально-етичних норм та інших систем цінностей. Розв'язання поставленого завдання у процесі навчання філософії, на наш погляд, можна лише на шляху опанування студентом як певного обсягу історико-філософського та проблемного матеріалу, так і навичок філософування.

Особливе місце в системі суспільствознавчих дисциплін, які викладаються в університетах технічного напрямку, належить соціології. Вона формує у студентів соціологічну культуру та мислення, здатність адекватно сприймати соціальні процеси, які відбуваються у суспільстві, сприяє формуванню знань про соціальну дійсність, пояснює логіку процесів соціального розвитку, надає відомості про методологію та методику

соціальних досліджень. Вивчення студентами соціології допомагає їм у з'ясуванні змісту складних соціальних явищ і конфліктів, які відбуваються в сучасному суспільстві, у виявленні причин і джерел їх виникнення та можливих шляхів вирішення, особливостей функціонування та подальшого розвитку соціальних об'єктів в умовах ринкової економіки.

З точки зору гуманізації української студентської молоді цей навчальний курс має вирішувати зокрема такі завдання:

1. Формувати у майбутніх спеціалістів технічного напрямку аксіологічні вміння та навички використання соціологічного підходу як важливого інструменту при аналізі відповідних соціокультурних явищ.
2. Формування особистої системи цінностей, яка орієнтує студентів на гуманістичне вирішення соціальних проблем в особистому житті та життєдіяльності сучасного українського суспільства, насамперед в організаціях і установах технічного спрямування, де вони будуть працювати після закінчення вищого закладу освіти.

Наступним предметом нашого аналізу є така суспільствознавча дисципліна, як політологія. Ця дисципліна посідає у процесі формування гуманістичних цінностей студентів окреме важливе місце, оскільки її зміст закладає підґрунтя для зміцнення у свідомості студентів таких базових цінностей, як свобода, демократія, правова держава, громадянин тощо.

Спробуємо сформулювати основні вимоги щодо побудови навчального курсу політології в університетах технічної спрямованості, орієнтованого на формування гуманістичних цінностей студентів.

- Врахування при відборі та структуруванні навчального змісту курсу політології міжпредметних зв'язків, насамперед орієнтованих на формування ціннісної свідомості студента.
- Зосередження начального змісту на питаннях місця і ролі держави, прав людини і громадянина, демократичних цінностей у розвитку сучасної політичної системи України.
- Створення у початковому змісті та в організації навчання можливостей для активного виявлення студентами власної ціннісної позиції щодо політичних процесів, які відбувалися у суспільстві в минулому та проявляються сьогодні.
- Уникнення політизації курсу та спроб ідеологічного чи політичного впливу на студентів з боку укладачів програм, авторів підручників і викладачів.

Таким чином, враховуючи специфіку проаналізованих вище навчальних дисциплін, саме зміст суспільствознавчої освіти має забезпечити ефективне формування гуманістичних цінностей студентів інженерно-технічних навчальних закладів.

Наведені міркування дозволяють нам стверджувати, що формування гуманістичних цінностей у студентів технічних спеціальностей у процесі навчання суспільствознавства може бути ефективним, якщо:

1. У навчальний зміст дисциплін суспільствознавчого циклу (філософії, політології, соціології) включено елементи, що дозволяють акцентувати і реалізувати аксіологічний потенціал названих дисциплін.
2. Важливими результатами навчання студентів визнаються опанування ними аксіологічними знаннями, вміннями та ставленнями, що сприяють формуванню особистої системи гуманістичних цінностей.
3. При відборі та структуруванні навчального змісту суспільствознавчих дисциплін застосовуються міжпредметні зв'язки, орієнтовані на формування ціннісної свідомості студентів.
4. Відбувається перетворення студента на активно діючий суб'єкт навчального процесу шляхом застосування інтерактивної технології навчання.

Зміни, які відбуваються останніми роками у житті українського суспільства обумовлюють реформування вищої освіти в цілому і оновлення змісту дисциплін суспільствознавчого циклу зокрема, які впливають на рівень гуманістичного виміру світогляду молоді особистості.

Отже, формування гуманістичного мислення у майбутніх фахівців технічного напрямку є одним з актуальних завдань національної вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Присухін С. І. Філософія: Навч. посіб. – У 2 ч. – Ч.1. Історія світової та української філософії у визначеннях, поясненнях, схемах, таблицях / С. І. Присухін. – К. : КНЕУ, 2006. – 208 с.
2. Хрестоматія по історії зарубіжної педагогіки / Сост. А. И. Пискунов. – М. : Книга, 1981. – 528 с.
3. Причепій Є. М. Філософія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Є. М. Причепій, А. М. Черній, Л. А. Чекаль. – К. : Академвидавництво, 2006. – 525с.

УДК: 371.8.004.38

Полянничко З. О.

вчитель загальноосвітньої школи
I – III ступенів № 90 м. Києва

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ШКІЛЬНОЇ ОСВИТИ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ

У статті підкреслюються переваги впровадження інформаційних комунікаційних технологій у шкільний навчальний процес, аналізуються сучасні проблеми інформатизації шкільної освіти в Україні,